

Afb.4 Baksteenvloer behorend aan een opvallend breed huis (9 meter) aan het Volderstraatje. Eerste helft veertiende eeuw.

aan een dergelijke functie te denken. Maar het is ook mogelijk dat deze oven een rol heeft gespeeld bij het bierbrouwen. Onderzoek in de archieven kan ons mogelijk helpen de eigenaar van het perceel in die tijd te achterhalen, waarbij de functie van de oven duidelijk kan worden.

De bebouwing op het achterterrein aan de Beurdsespoort blijkt in de achttiende eeuw te zijn afgebroken. Nu is bekend dat in 1770 een zekere Martini, woonachtig in de Verwersstraat, een groot deel van het achterterrein tussen Beurdsestraat en Volderstraatje kocht en hier een grote tuin aanlegde. De donkere tuingrond dekte inderdaad alle andere bewoningssporen af. Van Rosmalen tenslotte heeft aan het begin van deze eeuw het terrein weer bebouwd. Ook aan de kant van het Vol-

derstraatje is onderzoek gedaan. Omdat we hier eveneens met een achterterrein te maken hadden waren de verwachtingen niet hoog gespannen. We waren dan ook behoorlijk verrast toen hier bebouwingsresten te voorschijn kwamen die al dateerden uit de eerste helft van de veertiende eeuw. Twee huizen werden opgegraven, waarvan er één 9 m breed was, wat voor een kleine zijstraat als het Volderstraatje in de middeleeuwen zeer breed is (ter vergelijking: het hierboven besproken perceel aan de Beurdsestraat was 5.20 m). Dit brede huis bezat een fraaie bakstenen vloer waarvan nog een groot deel bewaard was gebleven (afb. 4). De opgraving aan de Beurdsespoort heeft duidelijk gemaakt dat dit deel van de stad in de middeleeuwen intensief bewoond is geweest. Een klein straatje als het Volderstraatje kende dichte bebouwing vanaf de vroege veertiende eeuw en ook het karakter van de huizen was gevarieerder dan je

uit de

A t l a s

Dat geschreven bronnen alléén nimmer een zo reëel beeld kunnen scheppen als bijvoorbeeld foto's dat doen, bewijst deze nostalgische opname uit november 1947 van de oude lichthal van Vroom & Dreesmann aan de Schapenmarkt. De lichthal zelf, de artikelen die in detail te ontdekken zijn en de reclame-uitingen geven ons informatie over de functionaliteit van de bouw, de trends en verkooptechnieken van eind jaren veertig.

In 1900 opende V&D het Bosche filiaal op de hoek van de Minderbroedersstraat en de Pensmarkt. Het was de eerste V&D-zaak van het zuiden. Onder de naam 'De Zon' werd het van oorsprong manufacturenmagazijn een begrip. Zes personeelsleden telde de winkel toen. Veranderende inzichten, efficiency en vergroting van de capaciteit noopten het inmiddels tot Nederlands grootste

bosch wel voorzien van een 'nood-accu'. De lichthal zelf werd uitgevoerd in marmer uit de Franse Pyreneeën, Brèche Opale en Bleu Belge, geleverd door de Bossche firma Glaudemans en Zoon. Op 10 november 1931 konden de deuren voor het publiek worden geopend, overigens die eerste dag alleen maar ter bezichtiging. Vooraf verschenen er paginagrote advertenties in de regionale dagbladen waarin het concern met gepaste trots aankondigde 'Dan is er koopgelegenheid zoals er tot nu toe slechts enkele zijn in Nederland - een WARENHUIS voor allen en alles, waar duizenden tegelijk kunnen winkelen.' De dagbladen spraken vol lof over de durf in een tijd waarin het economisch ronduit slecht ging.

Mede door de aanwezigheid van de schitterende glas-inlood ramen van de hand van de kunstenaar Huib Luns, waarin Brabants historie was uitgebeeld, zag men deze nieuwbouw als een ware attractie voor de stad. Slechts dertig jaar heeft de prachtige lichthal het warenhuis gesierd. In 1961 moesten de glas-inlood ramen, wijken voor nieuwe inzichten in 'doelmatigheid, efficiëncy, expansie en verkoopruiimte'. Roltrappen werden toen geplaatst waarmee de stad 's-Hertogenbosch de provincieprimeur beleefde.

Rob van de Laar

warenhuis uitgegroeide concern tot nieuwbouw. Daarvoor werden panden opgekocht aan de Schapenmarkt (waaronder het zeer oude hotel 'De gouden leeuw') en in de straat Achter het Stadhuis. In 1929 werd begonnen met de sloop van de historische pandjes, iets wat in deze tijden, met nieuwe inzichten, absoluut voorkomen zou worden.

In tweeënehalf jaar tijd wordt de kolossale nieuwbouw gerealiseerd door de Fa. Hidde Nijland en de NV

Nederland Albouw naar een ontwerp van de architect Oscar Leeuw. De imposante lichthal 'die de aantrekkelijkheid voor een groot deel veroorzaakte' maakte daar onverbrekkelijk deel van uit al was het zeker geen noviteit. In de jaren '20 en '30 gingen men van gaslicht over naar elektrische verlichting. Erg probleemloos functioneerde dat laatste in die jaren nog niet. Dat was dan ook de reden dat het daglicht nog de voornaamste lichtbron was, al werd V&D 's-Hertogen-